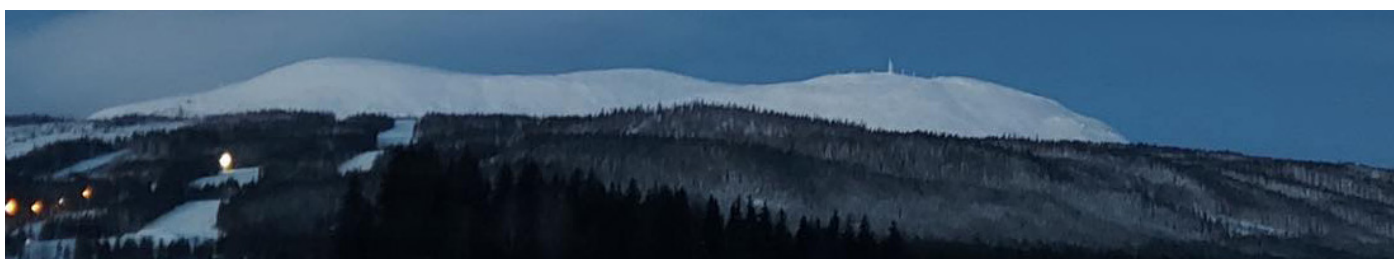

BYGGESKIKKVEILEDER for Innbygda - Trysil sentrum

Forord

Innbygda -Trysil sentrum er hjertet i kommunen vår - et møtested, et handelssentrum og et viktig kultur- og identitetsbærende sted for både fastboende og besøkende. Gjennom generasjoner har bebyggelse, landskap og lokalt håndverk formet et særpreg som gir sentrum sin egen karakter. Samtidig står vi i dag overfor behovet for utvikling som kan møte nye krav til funksjonalitet, tilgjengelighet og bærekraft.

Byggeskikkveileder for Trysil sentrum er utarbeidet som følge av tilleggsforslag til PS 2024/2 Områdeplan for Innbygda - Trysil sentrum i kommunestyre 05. mars 2024.

Veilederen er utarbeidet av Trysil kommune, der arbeidsgruppa har bestått av ansatte fra kulturavdelingen og plan- og byggavdelingen med sikte på et tverrfaglig samarbeid.

Vedtatt dato:25.11.2025

Innhold

Del 1 Innledning.....	1
1.1 Formålet med veilederen.....	1
1.2 Avgrensning.....	3
1.3 Forankring i overordnede planer.....	4
1.4 Kunnskapsgrunnlaget.....	5
1.5 Begrepsavklaring.....	6
 Del 2 Hvordan lykkes?.....	 10
2.1 Gode prosesser.....	10
2.2 Hva sier plan- og bygningsloven?.....	11
 Del 3 Utviklingen av Innbygda.....	 13
 Del 4 Prinsipper for byggeskikk.....	 17
4.1 Generelle prinsipper.....	17
4.2 bebyggelsens volum.....	18
4.3 Bebyggelsens fasader og materialer.....	18
4.4 Bebyggelsens takform og materialer.....	19
4.5 Bebyggelsens farger.....	19
4.6 Skilt på bebyggelse.....	20
4.7 Uterom.....	22
4.8 Belysning.....	23
4.9 Bebyggelsesstruktur.....	24

Del 1: Innledning

1.1 Formålet med veilederen

Byggeskikk refererer til tradisjoner, normer og praksiser for hvordan bygninger utformes, bygges og plasseres i et område. Det handler om hvordan arkitektur og byggeteknikk tilpasses lokale behov, klima, kultur og ressurser. Byggeskikk er en del av den fysiske og kulturelle identiteten til et sted og kan variere betydelig fra region til region. Byggeskikk handler om hvordan bygninger og omgivelser utformes slik at de skaper en harmonisk og funksjonell helhet som reflekterer stedets identitet, kultur og historie.

Byggeskikkveilederen for Trysil sentrum skal bidra til å styrke sentrum som et attraktivt, levende og helhetlig sted, der lokal kulturarv og natur preger både arkitektur og utforming av uterom. Det er viktig at nybygg og tilpasninger bevarer dette særegne preget med inspirasjon fra tradisjonelle byggematerialer og uttrykk, samtidig som moderne behov og bærekraftige løsninger ivaretas.

Byggeskikkveilederen skal først og fremst være et verktøy for utvikling for eiere og tiltakshavere der den framhever hva kommunen ønsker å vektlegge ved oppføring av nye bygg og tilbygg, eller dersom eksisterende bygg skal endres. Dette innebærer å bruke materialer, farger og utforminger som harmonerer med det omkringliggende landskapet og bygger videre på stedets tradisjoner, samtidig som det er rom for innovasjon og nyskaping. Byggeskikkveilederen gjelder i tillegg for opprustning og etablering av veg-, gate- og grønnstruktur. Byggeskikkveilederen er og et verktøy for kommunens saksbehandlere og politikere i vurderingen av plan- og reguleringsaker i forbindelse med Områdeplan for Innbygda – Trysil sentrum. Sist, men ikke minst, er det også en veileder for alle som er interessert i Trysil sentrums arkitektur, kultur, historie og framtidige utvikling.

Gjennom denne veilederen ønsker vi å inspirere til byggeskikk som både bevarer og utvikler Trysil sentrum i takt med Trysil sentrums tradisjon og framtidens behov.

Sammenhengen mellom byggeskikk, stedsutvikling og stedsidentitet

Våre bygde omgivelser legger rammer for våre fysiske hverdagsaktiviteter. Omgivelser med helhet og god estetisk utforming virker positivt på hvordan mennesker samhandler, og det er en nær sammenheng mellom utformingen av det bygde nærmiljøet og aktivitetsnivået i befolkningen, både fysisk og sosialt. Dette fører til attraktivitet og aktivitet i sentrum, som også er bra for handel og næringsliv.

Steder og landskap er aldri statisk og vil derfor alltid forandre seg mens tiden går. Selv uberørte områder kan endres ved å endre sammenhengen de befinner seg i. Menneskene som ferdes i, bruker og bygger i landskapet er med på å bygge stedsidentitet. Byggeskikk bidrar på denne måten direkte til hvordan vi opplever et sted og hva vi forbinder med det. For å styrke stedsidentiteten til Trysil sentrum må vi løfte fram det som er særegent og spesielt for bygningsmiljøene i Trysil og utvikle områdene våre med henblikk på dette.

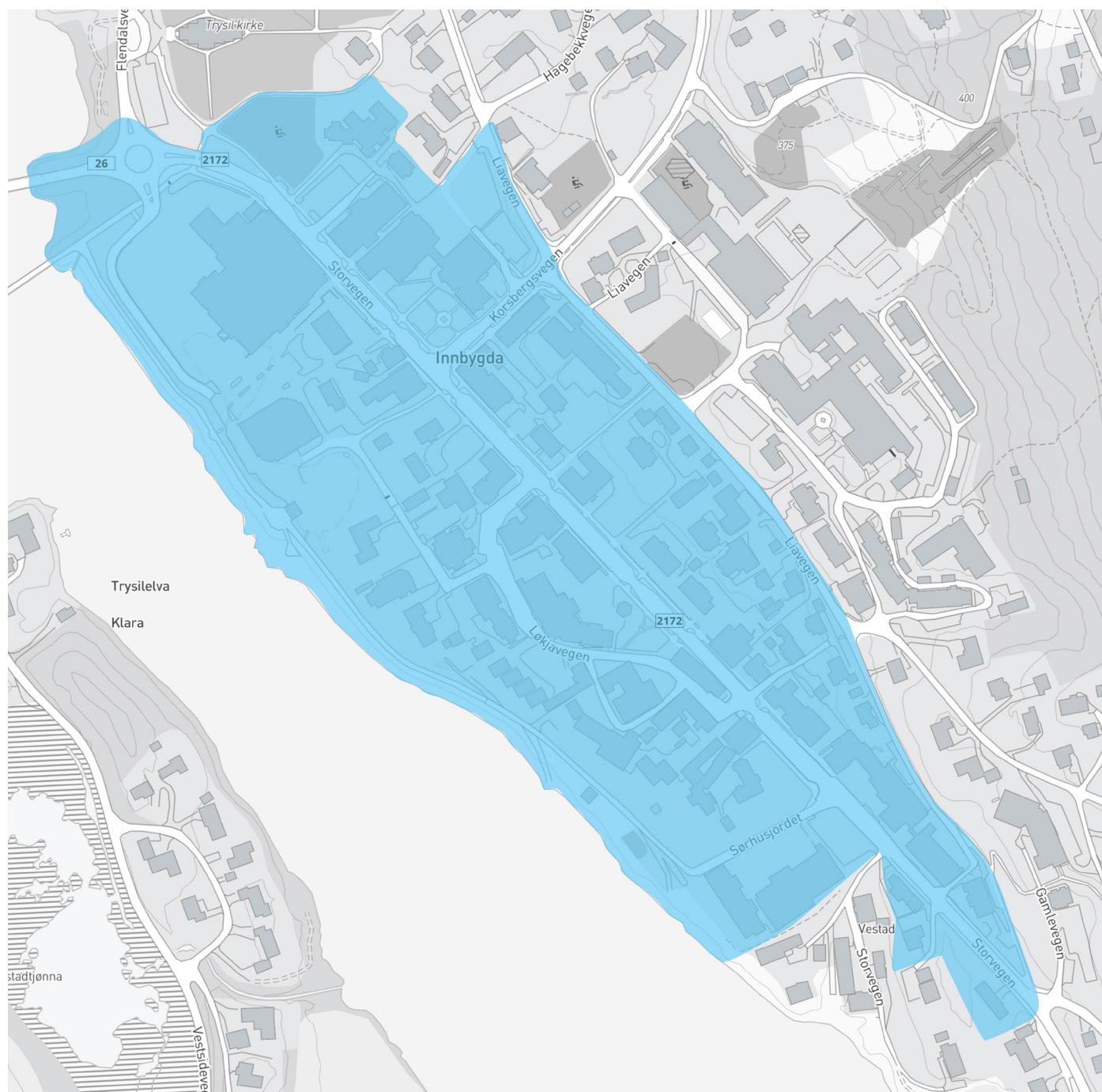
Byggeskikken i Trysil sentrum skal stå seg over tid og skal være en bærebjelke for historien og en identitetsbærer i framtida. Arkitektur med høy kvalitet er også viktig i overgangen til en sirkulær økonomi, der bygg og uterom gis lang levetid gjennom transformasjon, gjenbruk og bruk av fleksible løsninger. Med bedre vedlikehold, mer gjenbruk, omsorg og fornyelse av eksisterende bebyggelse kan vi bevare Trysil sentrums kulturhistoriske identitet over tid.

Storvegen 31: bolig med preg av sveitserstil med veranda opp gjennom to etasjer midt på fasaden og løvsagarbeid med flott ornamentikk.

1.2 Avgrensning

For å skape et definert sentrumsområde har byggeskikkveilederen en tydelig avgrensning for hvor prinsippene for byggeskikk skal gjelde. Stedsidentitet er nært knyttet til følelsen av å komme fram til noe, følelsen av å være et sted som er avgrenset og forskjellig fra det som er utenfor. Området byggeskikkveilederen er avgrenset til markerer den indre sentrumskjernen med Storvegen som hovedlinje gjennom sentrum, der Liavegen er ytre grense i øst og Trysilelvas bredder som ytre linje i vest. Den avgrensede linjen følger eiendomsgrenser og vassdraget i området. Området er avgrenset fra de omkringliggende boligområdene med tradisjonell småhusbebyggelse.

Kartillustrasjon som viser området der prinsippene for byggeskikk skal gjelde.

1.3 Forankring i overordnede planer

Selv om byggeskikkveilederen ligger på et detaljert nivå, har den sammenheng med de store planene i kommunen og er en del av helheten. Kommuneplanens samfunnsdel tegner opp et bilde av hvordan vi skal utvikle Trysil og stedsidentiteten vår, mens områdeplanen for Innbygda konkretiserer dette med plankart og planbestemmelser. Byggeskikkveilederen går et skritt lenger og gir råd om hvordan vi skal forme våre fysiske omgivelser basert på historien og kulturen i bygningsmiljøene våre. Byggeskikkveilederen bidrar til følgende punkter fra kommuneplanens samfunnsdel 2023-2034:

Vi utvikler Trysil som et attraktivt sted med et godt bomiljø og med vekt på grønn struktur, arkitektur, kulturarv, handel, næring og sosiale møtesteder

Vi legger til rette for funksjonsdelte bygg i sentrum (ulike formål med f.eks. næringslokaler i første etasje og bolig over) for å skape levende områder og en god arealutnyttelse

Vi har tydelige arealstrategier i sentrum som vektlegger fortetting for å motvirke miljøpåvirkning og skade på uerstattelige kulturlandskap og naturmiljø

Vi legger til rette for flere sammenhengende og universelt utformede gang- og sykkelveger

Vi skal utvikle Trysil sentrum til et attraktivt sted å bo og besøke med vekt på aktivitetsarenaer for folk i alle aldre

Områdeplan for Innbygda

I 2024 ble reguleringsplanen for Trysil sentrum erstattet av Områdeplan for Innbygda - Trysil sentrum, også kalt "sentrumsplanen". I forbindelse med vedtaket av den nye sentrumsplanen, ble det besluttet å lage en ny byggeskikkveileder for Trysil sentrum. Et av målene med sentrumsplanen har vært å styrke og videreutvikle Innbygdas identitet, samtidig som det skulle åpnes for fortetting og fornying. Sentrumsplanen inneholder både fellesbestemmelser og retningslinjer som omhandler estetisk utforming. Det er for eksempel gitt retningslinjer om plassering av ny bebyggelse på tomter og krav om høy arkitektonisk kvalitet ved nybygging i sentrum. Det er stilt krav om at det skal gjøres rede for estetisk utforming i forbindelse med byggesaksbehandling og detaljregulering. Byggeskikkveilederen følger også opp flere av prinsippene i mulighetsstudien. I tillegg danner den et godt grunnlag for kommunens saksbehandlere når de skal vurdere estetisk utforming i nye bygge- og reguleringsplansaker.

1.4 Kunnskapsgrunnlaget

Den nye byggeskikkveilederen erstatter den gamle byggeskikkveilederen vedtatt i 2003. Det er fortsatt mye som er relevant i den gamle byggeskikkveilederen og det er derfor tatt utgangspunkt og videreført en del prinsipper, blant annet visjonen om at Innbygda skal være “et kommunesenter preget av livskvalitet, verdiskapning og service”. Det er denne visjonen det i stor grad jobbes mot fortsatt. Veilederen fra 2003 løfter også fram viktigheten av å knytte reiselivsnæringen tettere sammen med Trysil sentrum, og er en problemstilling som ofte diskuteres i ulike forum.

Byggeskikkveilederen er utarbeidet som en tilleggsbestilling i politisk saksbehandling av Områdeplan for Innbygda – Trysil sentrum. Under arbeidet med områdeplanen gjorde Norconsult en mulighetsstudie for sentrum. Mulighetsstudien viser blant annet anbefalte prinsipper for ny bebyggelse slik som definerte byrom, bygningsvolumer, takform og uteareal. Studien dannet mye av grunnlaget for den endelige områdeplanen. Det har derfor vært naturlig å ta utgangspunkt i mulighetsstudien som er gjort i forbindelse med planarbeidet. Imidlertid er det også opp gjennom årene gjennomført en rekke andre analyser og mulighetsstudier som det er hentet inspirasjon fra.

Det er sett på andre kommuners byggeskikkveiledere og estetiske veiledere for inspirasjon. I tillegg har Trysil kommune vært i dialog med Innlandet fylkeskommune og ansatte som jobber med kultur og kulturminner for å innhente faglig kompetanse. I prosessen med utarbeidelse av byggeskikkveileder er det bedt om innspill fra fortidsminneforeningen, eldrerådet, ungdomsrådet og rådet for personer med funksjonsvariasjoner.

Inngangspartiet til Gammelskula

Låven på Flathagen

1.5 Begrepsavklaring

Byggeskikk

Byggeskikk refererer ofte til de tradisjonelle eller etablerte byggemetodene innen et bestemt område eller en kultur. Det omfatter valg av materialer, byggemetoder, utforming og estetiske uttrykk som er tilpasset lokale forhold som klima, kultur og landskap. Byggeskikk kan også speile historiske tradisjoner og samfunnets utvikling.

Arkitektur

Arkitektur er kunsten og vitenskapen om å planlegge, utforme og bygge bygninger og andre strukturer. Arkitektur skiller seg fra byggeskikk ved å kreve en høyere grad av profesjonalitet og kreativitet, samt en frihet til å bryte med tradisjonelle løsninger for å skape noe nytt og originalt. Elias Cornell, en svensk arkitekturhistoriker, har definert det som «arkitektur er estetisk organisering av praktisk virkelighet». Arkitektur handler ikke bare om å lage funksjonelle og sikre bygninger, men også om å skape rom som er vakre og passer til omgivelsene. Det tar hensyn til faktorer som klima, kultur og økonomi, og uttrykker samfunnets verdier og teknologi gjennom tidene.

Estetikk

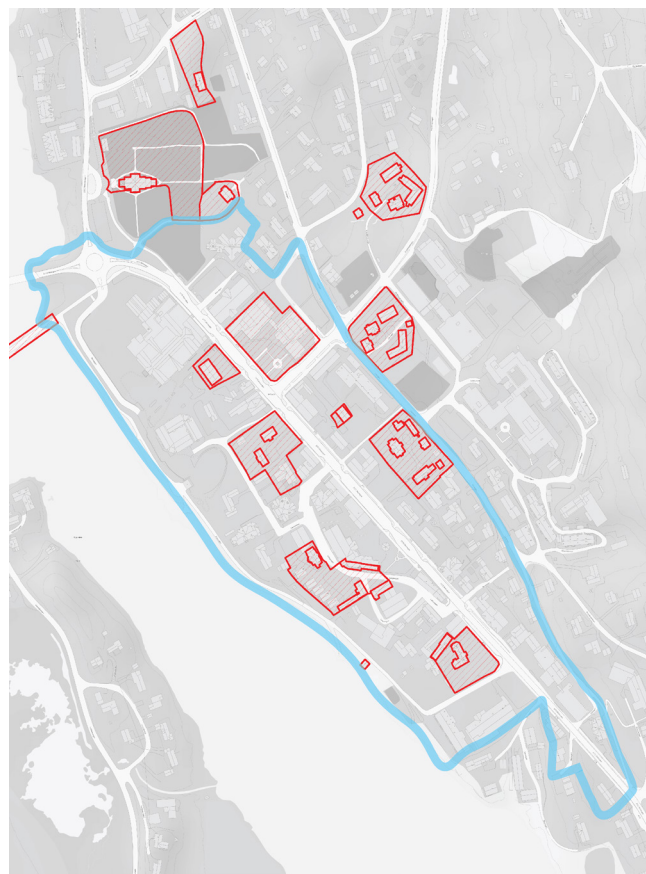
Estetikk handler om hva vi oppfatter som vakkert eller behagelig, og hvordan vi reagerer på kunst, design og sanseopplevelser. I arkitektur betyr estetikk hvordan bygninger og rom ser ut og hvordan de får oss til å føle. Det handler om hvordan former, farger og materialer brukes for å skape et visuelt tiltalende eller funksjonelt miljø. Estetikk påvirker hvordan vi opplever omgivelsene våre.

Estetisk kvalitet

Estetisk kvalitet refererer til hvor godt noe, som en bygning eller et kunstverk, oppleves visuelt og sanseintrykkene det gir. I arkitektur handler det om hvordan design, former, farger og materialer er brukt for å skape et helhetlig og tiltalende uttrykk. Estetisk kvalitet vurderes ut fra hvor harmonisk og inspirerende et objekt eller rom er, og hvordan det vekker følelser og inntrykk hos betrakteren. Det omfatter både skjønnhet og funksjonalitet, og hvordan elementene i designet bidrar til en positiv opplevelse.

Kulturmiljø og kulturminner

Kulturmiljø refererer til områder hvor kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng. Kulturminner brukes som begrep for alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø. Bygninger regnes som stedfaste kulturminner. Det eksisterer noen SEFRAK-registrerte bygninger i sentrum. SEFRAK-bygninger er kun en registrering og er i utgangspunktet ikke tillagt spesielle restriksjoner, men det betyr at det må gjøres en vurdering av verneverdien før eventuell tillatelse gis til endring, flytting eller riving. Ingen bygninger i sentrum er fredet og det er heller ikke vanlig på landsbasis å frede bygninger. Det vil si at svært mange verdifulle kulturminner ikke er beskyttet og eventuelt må tas vare på ved hjelp av andre virkemidler. Ca. 28 bygg i sentrum er regulert til bevaring gjennom hensynssone for bevaring av kulturmiljø og juridiske linjer for bevaringsverdige bygg.

Illustrasjonen viser hensynssonene for bevaring av kulturmiljø i sentrumsplanen markert med rødt. Blå linje viser byggeskikkveilederens avgrensning.

Stedsidentitet

Stedsidentitet refererer til de unike egenskapene og karakteristikkene som gir et sted sin spesifikke identitet. Det handler om hvordan mennesker opplever og knytter seg til et område, basert på faktorer som historie, kultur, landskap, arkitektur og sosiale forhold. Stedsidentitet formes både av fysiske elementer og de følelsesmessige, kulturelle og sosiale båndene som mennesker har til stedet. Det er dette som gjør at vi kjenner et sted som unikt, og som skaper tilhørighet og fellesskap blant de som bor der eller besøker det.

Aktive fasader

Begrepet aktive fasader blir ofte brukt om fasader som skaper interaksjon og sammenheng mellom innsiden av bygget og det offentlige rommet. Fasaden – veggen – er en barriere mellom inne og ute og kan være mer eller mindre åpen. Åpenhet i fasaden og mulighet for interaksjon bestemmer i hvilken grad en fasade er aktiv. Aktive fasader fremmer liv, aktivitet og sosial interaksjon, og skaper sterkere bånd mellom inne og ute. En inaktiv fasade kan være en fasade uten vinduer eller mulighet for interaksjon fra publikum. Det kan også være en fasade med store vinduer med solskjerming eller elementer som bidrar til å lukke fasaden og hindre innsyn.

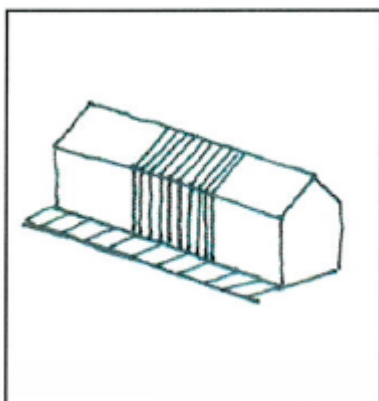

Eksempler på aktiv fasade kan være som på kafeen Fru Skjæraasen med vinduer og uteservering eller som den gamle apotekergården med et fremtredende inngangsparti.

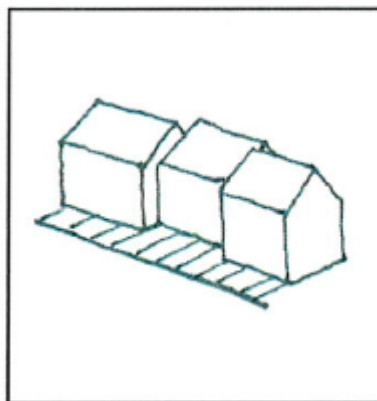
Bebyggelsesstruktur

Bebyggelsesstrukturen refererer til hvordan bygningene i et område er organisert i forhold til viktige elementer, som for eksempel avstand til vei eller andre landskapselementer. Denne organiseringen bestemmer hvordan områdets bygninger er plassert og fordelt, og påvirker både estetikk og funksjonalitet i området. Langs gatene i sentrum er det viktig å få til en klar overgang mellom gate- og fortausarealer og private areal og bygninger. Dette kan gjøres ved etablering av gjerdet eller andre romdannende elementer.

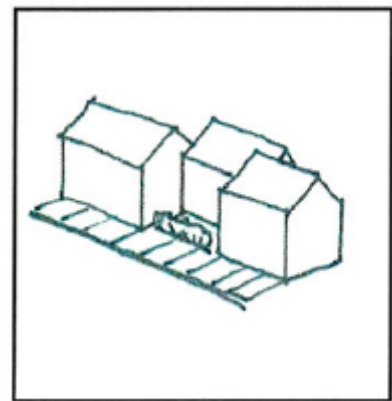
Ulike måter å definere gaterom på:

- ny bebyggelse i byggelinje

- fortau mot fasade

- nytt romdannende element

Sirkulærøkonomi

Sirkulærøkonomi er et prinsipp for økonomisk virksomhet med mål om at ressurser forblir i økonomien lengst mulig. Dette oppnås ved å redusere råvarebruk, avfall, utslipp og energiforbruk til et minimum. I byggeskikken betyr det at vi bygger med høy kvalitet og gir bygg og uterom lang levetid gjennom transformasjon, gjenbruk og fleksible løsninger.

Universell utforming

Universell utforming handler om å utforme samfunnet slik at så mange som mulig kan delta aktivt uavhengig av funksjonsevne. Målet er å inkludere flest mulig uten behov for tilpasning eller spesialløsninger. Det kan gjelde rullestolbrukere, synshemmede, eldre, barn, barnevogn, personer med midlertidige skader eller personer med kognitive utfordringer. I utviklingen av Trysil sentrum kan universell utforming bety at man legger til rette for brede fortau, jevne dekke uten snublekanter, taktile ledelinjer, god belysning og kontrastmarkeinger, trinnfrie adkomster og tilgjengelige stoler og benker i ulike høyder.

Gårdsrommet til Nordre Bæk (Dunkers)

Del 2: Hvordan lykkes?

2.1 Gode prosesser

Ved starten av et byggeprosjekt eller i startgropa for en reguleringsplan møtes gjerne forslagsstiller og kommunen minst én gang. Ved en slik forhåndskonferanse for byggesak eller ved oppstartsmøte for reguleringsplaner er det viktig fra kommunens side å få lagt fram all nødvendig informasjon og krav til dokumentasjon tidlig i prosessen. Dette skaper forutsigbarhet i søknads- eller reguleringsprosesser for både forslagsstiller og kommune. Kommunikasjon underveis i prosessen er også viktig, for eksempel ved endrede forutsetninger som kan påvirke søknad eller plan.

Estetiske redegjørelser i byggesaker

En utfordring i saksbehandlingen er det skjønnsmessige spillerommet som oppstår når det kommer til å vurdere byggeskikk og estetikk. For å gi kommunen et bedre beslutningsgrunnlag bør det stilles krav om estetiske redegjørelser i forbindelse med byggesaker. Byggeskikkveilederen er da et godt støtteverktøy for arkitekt eller planlegger når en estetisk redegjørelse skal utarbeides. Visualisering med 3D-modell kan bidra til å gi en bedre forståelse av tiltakets omfang og er et godt hjelpemiddel i vurderingen av tiltak.

Rett formål på rett plass

Byggeskikkveilederen gjelder for et bestemt område innenfor sentrumsplanen, og mange av tomtene har plankrav. Ved regulering av disse tomtene vil det være viktig å sikre forutsigbarhet i planene ved å regulere rett arealformål på rett plass. For eksempel vil kombinerte formål med utydelige bestemmelser gi lite forutsigbarhet og få garantier for både kommune og eventuell utbygger.

Dispensasjon

Dispensasjon er en søknad om å få lov til å avvike planer, plankrav eller forbud som er fastsatt i plan- og bygningsloven. Dispensasjon **kan** være et nyttig verktøy for å håndtere spesifikke utfordringer eller uforutsette forhold, men hvis det blir brukt for ofte eller på en måte som avviker fra reguleringsplanens overordnede mål, kan det svekke planens rolle som et effektivt styringsverktøy. Det er derfor viktig å vurdere dispensasjoner nøye og sikre at de ikke underminerer helheten og intensjonen bak reguleringsplanen. Dispensasjon skal være unntaket – og ikke regelen – i saksbehandlingen etter plan- og bygningsloven. Ved utstrakt bruk reduserer man forutsigbarheten i planene, hindrer den langsiktige planleggingen og bidrar til å undergrave planene.

2.2 Hva sier plan- og bygningsloven?

Kommunens adgang til å gjøre skjønnsmessige vurderinger knyttet til estetikk og byggeskikk er gitt i plan- og bygningsloven. I henhold til § 29-2 skal tiltakets visuelle kvaliteter vurderes i hver byggesak. Pbl. § 29-2 sier:

«Ethvert tiltak etter pbl. kapittel 20 skal prosjekteres og utføres slik at det etter kommunens skjønn innehar gode visuelle kvaliteter både i seg selv og i forhold til dets funksjon og dets bygde og naturlige omgivelser og plassering. Ved tiltak som knytter seg til et eksisterende byggverks ytre, kan kommunen i vurderingen legge vekt på hensynet til viktige historiske, arkitektoniske og andre kulturelle verdier.»

For Trysil sentrums byggeskikkveileder bør det understrekes at ifølge pbl. § 29-2 er det kommunens skjønn som bestemmer om tiltaket har gode visuelle kvaliteter eller ikke. Kommunens vurdering skal likefult begrunnes, og kommunen kan i vurderingen legge vekt på hensyn til viktige historiske, arkitektoniske og andre kulturelle verdier. I veilederen ønsker vi nettopp å understreke den arkitektoniske stilen som er i Trysil og hvilke elementer som går igjen på de historiske byggene slik at en kan se hvilke visuelle elementer som vektlegges for vurdering av visuelle kvaliteter i sentrumskjernen.

Hva regnes som gode visuelle kvaliteter?

I Regjeringens tolkningsuttalelse 19/3943 er det blant annet oppgitt hvordan kommunen skal tolke denne lovparagrafen. Det belyses der at plan- og bygningsloven § 29-2 har to kriterier for vurdering av hva som er gode visuelle kvaliteter:

- Tiltaket skal ha gode kvaliteter i seg selv
- Tiltaket skal ha gode kvaliteter i forhold til omgivelsene

Tiltaket må oppfylle begge kriterier. Dette innebærer at selv om et tiltak har gode kvaliteter i seg selv så kan det være at bygget ikke passer inn i det aktuelle utbyggingsmiljøet og søknaden må avslås eller at utbygger gis mulighet til å endre søknaden. Når byggverket i seg selv skal vurderes ser man på byggets volum, dimensjonering og formuttrykk samt materialbruk og fargevalg. Dette stilles opp mot omgivelsene, vurderingen gjelder for både naturgitte omgivelser (eksisterende terreng, vegetasjon og tomtestruktur) og bygde omgivelser (volum, form, materiale og farge). Ettersom god eller dårlig estetisk utforming er skjønnspreget er det viktig at kommunen og politikere har et faglig begrunnet forhold til hvilken estetisk utvikling som er ønskelig i kommunen. Dette skaper også forutsigbarhet for utbyggere og prosjekterende.

Avslå byggesøknad av estetiske grunner

Det bør merkes at kommunen kan nekte å gi tillatelse til et tiltak av rent estetiske grunner, pbl. § 29-2 er en selvstendig avslagsgrunn. Dette går tydelig fram av Regjeringens tolkningsuttalelse 19/3943 og 23/5177. Vedtaket må like fullt begrunnes, jf. forvaltningsloven §§ 24 og 25. Ved å legge fram hvilke fakta som er lagt til grunn og hvilke momenter som er vurdert så kan forslagsstiller forstå hvilke endringer som må til for at tiltaket eventuelt kan godkjennes.

Bua på Flathagen

Del 3: Utviklingen av Innbygda

Innbygda har sitt utspring i kirkestedet Trysil, ikke på grunn av industri eller jernbane som mange andre tettsteder. Før Trysil fikk landhandel var Innbygda en viktig martnsplass. Innbygda bærer preg av flere ulike perioder, og bygg som har blitt endret i takt med tidenes krav til annen funksjonalitet og mote. Ser man på gamle bilder har mange av husene skiftet vinduer og blitt malt i ulike farger for eksempel.

De fleste husene langs Storvegen og Løkjasingen er kombinasjonsbygg i to etasjer. Gjerne med næringsvirksomhet i første etasje og kontorer eller boliger i andre etasje. På 1800-tallet var kombinasjonsbygg for bolig og næring vanlige, spesielt i byer og tettsteder, der leiligheter for arbeiderklassen ble bygget over forretningslokaler eller verksteder. Denne typen bygninger, der eiendommer hadde flere funksjoner, gjenspeiler den raske utviklingen i samfunnet. De aller fleste byggene har saltak, noen plassert langsetter vegen, andre med gavlen mot vegen.

Tre har alltid vært et av de viktigste materialene i Trysil. De store barskogene ga grunnlag for bygging av hus, redskaper og ikke minst ski – som bygda er særlig kjent for. Allerede på 1700- og 1800-tallet ble tømmerhogst en sentral næring, og elvene ble brukt til fløting for å frakte tømmer ned til sagbrukene og videre til markedene. Skogen og trearbeidet formet både levebrød, kultur og identitet i Trysil, og mange tradisjoner innen håndverk, jakt og friluftsliv springer ut fra denne nære tilknytningen til treet.

Hus ble stort sett malt i linoljemaling fram til 1960-tallet da moderne maling kom på markedet. Hus før 1900-tallet ble ofte malt i kontrastfarger for å fremme snekkergheden. Det var stor prisforskjell på fargepigmenter, noe som også avspeilte seg i bruken av farger. Dyre pigmenter var prøyserblått og blyhvitt. Billige pigmenter var de såkalte jordfargene: engelskrødt, oker, umbra og siena. Disse tradisjonelle fargene ser vi også går igjen i bebyggelsen i Trysil i dag.

Det er flere stiler som har preget utviklingen av Trysil sentrum. Blant disse er akershusisk, sveitserstil, jugendstil, nybarokk, nyklassisme, empire og funksjonalisme. Ikke minst er gårdsanleggene i sentrum, med våningshus, driftsbygninger og uthus samlet rundt et tun, svært typisk for Østerdalsregionen. Nedenfor er det trukket fram noen få perioder med eksempler på bygninger som har hatt betydning for Trysil sentrums utforming fram til i dag.

Klassisme og empire

Hvitbygningen på Flathagen har fremdeles utseende som et bolighus, selv om det har vært næringslokaler i mange år. Det er en hvitmalt, panelt, toetasjes bygning satt opp i 1850-årene. Hvitmaling ble billigere midt på 1800-tallet, og dermed ble det veldig vanlig å male hovedbygningene hvite. Vinduene er smårutete, alle er like store og de er symmetrisk plassert på bygget. Dette er elementer fra klassisme i arkitekturhistorien, vanlig på 1800-tallet. Typisk for tiden er også saltaket nesten uten takstikk, samt de innebygde hushjørnene med enkel dekor. Inngangspartiet har veranda, og den har blitt endret flere ganger. Dagens veranda er holdt oppe med søyler som forsterker det klassisistiske preget. Til tross for endringer på bygningen i årenes løp har den stort sett samme preg som da den ble bygget.

Hvitbygningen på Flathagen og Aker er eksempler på arkitektur fra klassismen.

I likhet med hvitbygningen på Fladhagen ble Aker satt opp som en gårdsbygning midt på 1800-tallet. Det er hvitmalt, panelt og i to etasjer. I andre etasje har bygningen beholdt de smårutete vinduene, symmetrisk plassert på bygget. I første etasje har det vært næringsvirksomhet siden 1895. Vinduene i første etasje har blitt endret til store varevinduer der butikkene har kunnet stille ut varer. Det har også blitt satt inn et inngangsparti med bred trapp og store glassdører.

Funkis

Harhilstad er et av få bygg som er satt opp på 1930-tallet i Innbygda. Det bærer et tydelig funkispreg, det kan for eksempel sees på vinduene. Her er det ikke smårutete vinduer, men større vindusflater.

Sidehengslete vinduer i to og tre fag.

Inngangen er plassert på en side, ikke midtstilt på veggen mot vegen. Det er en innebygd garasje i underetasjen.

Harhilstad

Modernisme

Storvegen 22 skiller seg ut med sin lange glassfasade, kun en etasje og flatt tak. Veggene er kledd med teglsten, men det er stående panel rundt de store varevinduene. Dette ble satt opp som forretningsbygg i 1968 og huser i dag elektronikkbutikken Elon. Storvegen 21 og 23 er bygd henholdsvis av Husfliden og Trysil mållag i 1957 og Kreditkassen i 1968. Begge disse byggene er typisk for denne tida. Enkle, klare linjer, store vinduer. Nå er det kontorer i begge bygg, men tidligere var det butikk, kafé og banklokaler i første etasje og kontorer i andre etasje. Begge bygg har synlig mur i første etasje og panelt andre etasje.

Storvegen 21 og 23

Skogbrukets hus er typisk for 1960-tallet med enkel form og store vinduer. Det spesielle med dette bygget er det kunstnerisk utformede inngangspartiet. Utsmykningen i sandblåst glass er tegnet av Bjarne Rundfloen. Trebokstavene over inngangen knytter seg godt til skogen og byggets innhold. Grønne bokstaver med en stilisert skogbakgrunn, Trysilvassdragets skogeierforenings bokstaver på en tømmerstokk med en tømmerklave rundt. Det har vært flere ulike forretninger i første etasje, alle med egen inngang og trapp fra Storvegen. Også dette bygget har mur i første etasje og panel i andre etasje.

Skogbrukets hus

Postmodernisme

Rogneby er eksempel på postmodernisme. På bildet nedenfor har vi i nordenden et bygg fra 1973, som i dag huser Bobbos pizza. Det er samme stil som byggene tidligere beskrevet fra 1950- og 60-tallet med murt første etasje, panelt andre etasje og relativt store vindusflater. I den sørlige enden er Rogneby, et påbygg fra slutten av 1990-tallet. Dette låner trekk fra tradisjonelle norske bygg. Fasaden har en omramming og listverk og dekor som kan trekke linjer til stabbur fra Telemark og Numedal. Midtpartiet er noe smalere i første etasje, bredere i andre etasje. Vindusomrammingene har samme utskjæringer i listverket. Påbygget er symmetrisk, både med tanke på vindusplassering, inngangsparti på midten, og de tre gavlene ut mot Storvegen.

Storvegen 37 og Rogneby

Del 4: Prinsipper for byggeskikk

I arbeidet med byggeskikkveilederen er den eksisterende bygningsmassen analysert og det er identifisert visuelle kvaliteter som går igjen i Trysil sentrums utforming. Prinsippene for byggeskikk omtaler **volum, fasader, takform, farger og materialer**.

Det er viktig at bygningens **helhet** i et tiltak er i tråd med veilederens prinsipper. Et tiltak må ikke oppfylle alle punktene i veilederen, men dersom tiltaket for eksempel viker betydelig fra prinsippene for volum bør tiltaket oppfylle prinsippene for fasade, takform, farger og materialer.

4.1 Generelle prinsipper

- 4.1.1 Byggeskikkveilederen skal brukes som et helhetlig rammeverk, tiltakets overordnede uttrykk skal være i samsvar med prinsippene, selv om ikke alle prinsipper nødvendigvis må oppfylles.
- 4.1.2 Ny bebyggelse og nye tiltak bør tilpasses og hensynta omkringliggende bebyggelse og områdets karakter.
- 4.1.3 Prinsippene bør følges ved alle nybygg og i prosjekter hvor bygninger helt eller delvis rives for å oppføre nytt bygg.
- 4.1.4 Prinsippene er anbefalt fulgt ved alle søknadspliktige tiltak på eksisterende bygg.
- 4.1.5 Ved detaljregulering bør prinsippene implementeres i planbestemmelsene.

4.2 Bebyggelsens volum

- 4.2.1 Bebyggelsen bør gis en enkel og rektangulær form. Volum anbefales distribuert i høyden framfor i bredden. Kompleks og asymmetrisk form bør unngås.

Enkel og rektangulær form

Kompleks og asymmetrisk form

4.3 Bebyggelsens fasader og materialer

- 4.3.1 Der det er krav om det i Områdeplan for Innbygda - Trysil sentrum bør det være aktiv fasade i første etasje ut mot Løkjavegen, Storvegen, offentlige plasser og uterom.
- 4.3.2 Det dominerende fasadematerialet på bebyggelse bør være treverk. Fasader kan i tillegg ha pusset eller malt murverk og forblending med naturstein og glass.
- 4.3.3 Det anbefales vertikal kledning.

Vertikal kledning

Horisontal kledning

- 4.3.4 Ved bruk av horisontal kledning bør fasaden brytes opp av vinduer, dører eller andre elementer for å unngå bebyggelse med en dominerende langstrakt fasade.
- 4.3.5 Det anbefales felles inngang til leiligheter over første etasje.
- 4.3.6 Det anbefales vinduer med sprosser eller flerrutete vinduer som gir et tradisjonelt uttrykk på bebyggelse der dette faller naturlig til stiluttrykket.
- 4.3.7 Det anbefales at vinduer har en kvadratisk eller rektangulær vertikal form.
- 4.3.8 Innglassede balkonger anbefales ikke ut mot Storvegen, Løkjavegen, offentlige plasser eller uterom.

4.4 Bebyggelsens takform og materialer

4.4.1 Den anbefalte takformen er saltak.

4.4.2 Bygg inn mot uterom, offentlige plasser, gangstier og vegene Storvegen og Løkjavegen bør gis en utforming som gir inntrykk av saltak eller pulttak.

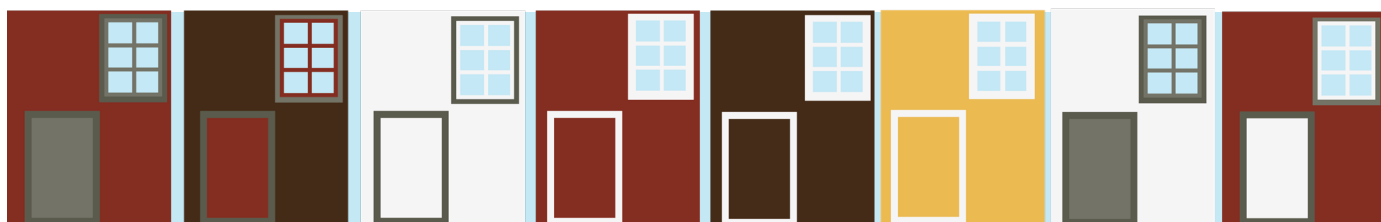
4.4.3 Takmaterialer bør være av ikke-reflekterende materiale og i fargene svart, grå, brun eller rød.

4.5 Bebyggelsens farger

4.5.1 Fasader bør ha tradisjonelle farger som hvit eller de brutte jordfargene rød, grønn, gul eller brun. Alternativt kan det benyttes ubehandlet tre.

4.5.2 Fargebruk på tak, vegger, vinduer, dører og andre detaljer bør avstemmes i forhold til hverandre og i forhold til omkringliggende bebyggelse.

4.5.3 Det bør følges prinsipper om kontrasterende farger på detaljer som vindu, dører, gerikter og andre fasadedetaljer.

Eksempler på kontrasterende fargebruk med de tradisjonelle fargene hvit og de brutte jordfargene rød, grønn, gul og brun.

4.6 Skilting

4.6.1 Skilt på bebyggelse bør være underordnet byggets proporsjoner og ikke være dominerende over store deler av fasaden.

4.6.2 Skilt skal være tydelige med klar kontrast til bebyggelsens kledning eller bakgrunn.

4.6.3 Skilt på bebyggelse bør bestå av frittstående bokstaver eller ord.

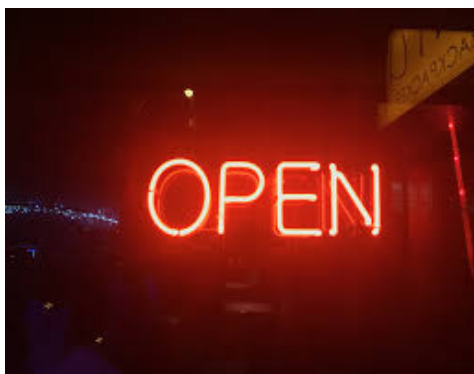
Eksempler på skilt som består av frittstående bokstaver eller ord.

4.6.4 Dersom det er nødvendig med bakgrunn for skilt bør denne harmonere med bygningens utforming, proporsjoner, materialer og farger, og det bør tas hensyn til nabobebyggelse.

Eksempler på skilt med bakgrunn som harmonerer med bygningen.

4.6.5 Lysskilt anbefales ikke.

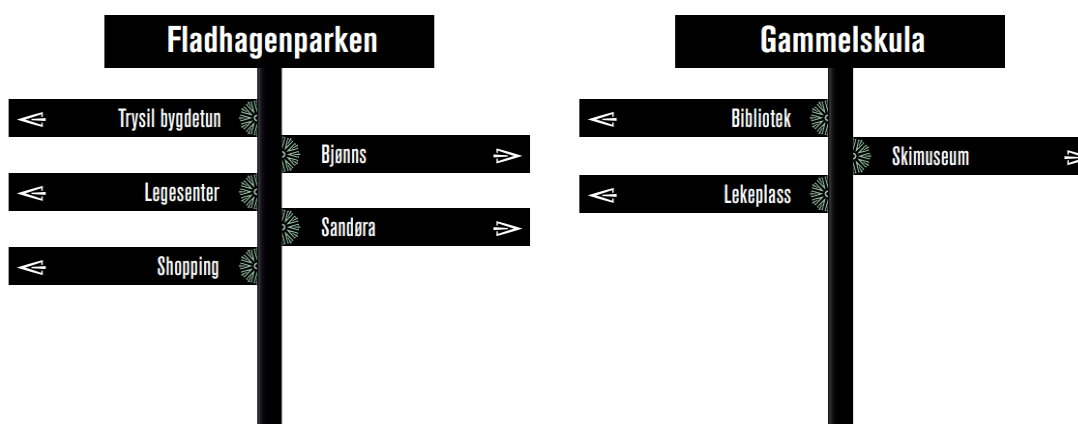
Eksempler på lysskilt som ikke anbefales.

4.6.6 Lyssetting av skilt anbefales.

Eksempler på god lyssetting av skilt.

4.6.7 Frittstående skilting, informasjonsskilt og reklame bør være tydelig med klar kontrast og harmonere med omkringliggende bebyggelse og møblering. Skilt og skiltstolpe bør være svart med hvit tekst som ivaretar kontrastkrav for universell utforming og med fonter med lettgjenkjennelige store og små bokstaver med henvisning til designmanualen for Trysil sentrum.

Eksempler på utforming av skilt hentet fra designmanualen for Trysil sentrum.

4.7 Uterom

- 4.7.1 Offentlige uterom, veger og plasser skal være universelt utformet.
- 4.7.2 Inngangspartier til næringslokaler skal være universelt utformet. Det anbefales trinn- og rampefri inngang.
- 4.7.3 Ramper og trapper skal ha overflate av mur, treverk eller sten. Materialet skal være sklisikkert og ha taktil oppmerking.
- 4.7.4 Ved anlegging av uterom, veger og plasser anbefales det å markere tydelig gangareal og areal for biltrafikk. Dette kan markeres gjennom nivåforskjeller (eks. kantstein), fysiske skiller (eks. rabatter eller opphøyde bed) eller ved tydelig taktil oppmerking med estetisk kvalitet. Ved nivåforskjeller må det sikres universell utforming mellom nivåene der det er krav om dette.
- 4.7.5 Gang- og sykkelveg bør kobles på eksisterende vegnett slik at vi får en helhetlig tilrettelegging for myke trafikanter i sentrum.
- 4.7.6 Det anbefales åpne naturbaserte løsninger for håndtering av overvann som for eksempel regnbed.
- 4.7.7 Støttemurer bør være i natursteinsmateriale eller plasstøpt betong. Gabioner eller prefabrikkerte betongmurer anbefales ikke.
- 4.7.8 Det bør benyttes hovedsakelig naturmaterialer som tre og stein til harde flater i uterom. Asfalt bør begrenses til gang-, sykkel- og kjøreveger for å lette framkommelighet for eldre, barnevogn og for personer som har behov for universell utforming.
- 4.7.9 Det anbefales å bruke vegetasjon, skigard og gjerder i tremateriale med tradisjonelt uttrykk som romdannende elementer i uterom og langs gater.
- 4.7.10 Skillet mellom privat og offentlig uterom bør markeres tydelig ved hjelp av taktile overganger eller vegetasjon.

Tydelig offentlig gangveg

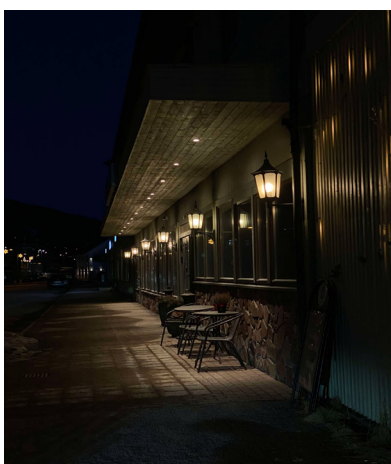

Utydelig offentlig gangveg

- 4.7.11 Ved utsmykking og møblering av uterom (eksempelvis skulpturer, statuer og løse gjenstander slik som stoler, benker, bord etc.) bør det tas hensyn til omkringliggende bebyggelse og eksisterende møblering. Utemøblering bør harmonere med omgivelsene og gi god sittekomfort uansett funksjonsvariasjon.

4.8 Belysning

- 4.8.1 Bygninger kan lyssettes på en måte som underbygger det arkitektoniske uttrykket og bør harmonere med annen belysning og bebyggelsen rundt.

Belysning som harmonerer med annen belysning og bebyggelsen rundt.

- 4.8.2 Belysning skal ikke blende, være til sjenanse for naboer eller til ulempe for trafikk.

- 4.8.3 Belysning langs veger og gangveger bør være avskjermet mot veg eller gangveg.

Belysning som er avskjermet mot gangveg.

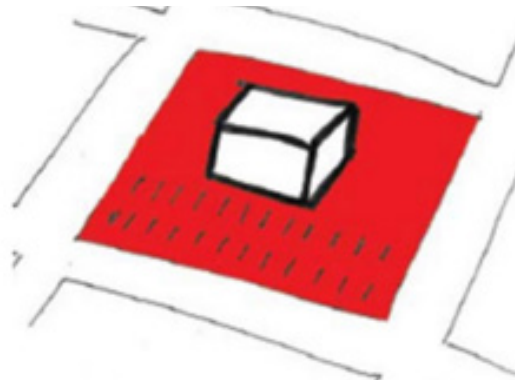
- 4.8.4 Belysning må ha tilstrekkelig lysstyrke for å sikre kontrast og god synlighet, spesielt på gangveier og i trapper.

4.9 Bebyggelsesstruktur

4.9.1 Bygninger bør plasseres inn mot fortau eller gate slik at de gir inntrykk av en kvartalsstruktur og slik at man unngår store åpne arealer langs gateløpene.

God bebyggelsesstruktur

Dårlig plassering mot fortau/gate

4.9.2 Parkering bør løses bak bygninger og ikke ut mot gateplan, etter prinsipp for plassering av bygg inn mot vegen i illustrasjonen under.

4.9.3 Nye tiltak bør ivareta naturlige ferdselslinjer og bidra til å skape nye, gode gang- og sykkelforbindelser.

4.9.4 I prosjekter der bygningsmassen legger opp til kvartalsvis struktur bør legge til rette for gode gårdsrom og bakgårdsmiljø som egner seg for opphold.